

Toplum Temelli Ruh Sağlığı Hizmetleri

Yrd. Doç. Dr. Emrah SONGUR
Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Ruh Sağlığı Sistemleri

- Dünya’da ruh sağlığı alanında üç farklı hizmet modeli bulunmaktadır.
 - Hastane temelli model
 - Toplum temelli model
 - Toplum-hastane denge modeli

Hastane Temelli Model

- Hastane temelli model 1800’lü yıllardan 1960’lı yıllara kadar Dünya’da yaygın olarak kullanılan en eski ve geleneksel olan modeldir.
- Bu dönemde çok sayıda büyük psikiyatri hastaneleri kurulmuştur.
 - Bu hastaneler genellikle şehrin dışında ve ortalama 2.000 yatak kapasitesine sahip hastanelerdir.

Hastane Temelli Model (2)

- 19. yy’da batıda sanayileşmiş ülkelerde akıl hastanelerinin sayılarında bir artış olmuştur.
- Akıl hastaneleri başlarda “manevi tedavi” ilkelerini benimsemiş olsalar da sonraları;
 - Yerleşim olarak toplumdandan izole,
 - Hastalara karşı ilgisiz ve ihmalkar olmaya
 - Artık onları tedavi edememeye başlamıştır.

Hastane Temelli Model (3)

- 20.yy başlarında artan yatış sayıları psikiyatri hizmeti veren bu kurumlarda birçok probleme sebep olmuştur.
- Özellikle savaş zamanları ve ekonomik kriz döneminde akıl hastanelerine ayrılan ödenekler azalmış,

Hastane Temelli Model (4)

- Akıl hastaneleri kötü hayat şartları, hijyen eksikliği, kalabalık servisler, kötü tedaviler ve hastaların istismarı gibi konularda şöhret yapmıştı.
- Bu hastanelerin aşırı kalabalık olması, hijyen şartlarının kötü olması, hasta hakları ihlallerinin yaygın olarak görülmesi ile 1960’lardan itibaren bu model terk edilmeye başlanmıştır.

Toplum Temelli Model

- Toplum temelli ruh sağlığı modelinin esas hedef kitlesini ağır ruhsal bozukluğu olan veya hastanede uzun süre yatırılan hastalar oluşturmaktadır.
 - Amaç bu hastaların yaşadıkları yerlerde, toplumdaki kopmadan işlevselliğini ve topluma katılımlarını en yüksek seviyeye ulaştırmaktır.
- Bu modelde hastalarla ilgili sorunlar sadece tedavi boyutuyla düşünülmez.
 - Hastalar sosyal, ekonomik, hukuki ve tıbbi açıdan değerlendirilir.

Toplum Temelli Model (2)

- Akıl hastanelerinin sayıları 1950'li yıllara kadar artmış olmasına rağmen, toplum temelli ruh sağlığı hizmetleri ilk kez 1920 ve 1930'larda ortaya atılmıştır.
- Kurumsuzlaştırma hareketi 1950 ve 1960'larda klorpromazin ve diğer antipsikotik ilaçların kullanılmaya girmesiyle birçok ülkede ön plana çıkmaya başlamıştır.

Toplum Temelli Model (3)

- Başlangıç zamanı ve reformların hızı ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir.
- Amerika'da özürsüzlük aktivizmi ve antipsikiyatri akımı akıl hastanelerindeki kötü şartların ve tedavilerin açığa çıkmasını sağlamıştır.

Toplum Temelli Model (4)

- Sosyologlar bu kurumların bağımlılığı, pasifliği, dışlanmışlığı artırarak, akıl hastalarının bu kurumlarda kalış sürelerini artırdığını ortaya atmışlardır.
- Rosenhan deneyi (1973) kurumsuzlaştırma sürecini hızlandırmıştır.

Saint Elizabeth Psikiyatri Hastanesi – Rosenhan Deneyi'nin yapıldığı yerlerden biri

Toplum-Hastane Denge Modeli

- Bu modelde psikiyatri hastanelerindeki yatak sayıları 200 yatak veya altına düşürülür, ayrıca toplum psikiyatrisi sistemi (Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri) de kurulur.

Klinik Psikiyatriden Toplum Ruh Sağlığına

- Psikiyatride klinik uygulamadaki en temel dönüşümlerden biri, sağlık kavramının öne çıkmasıyla birlikte gerçekleşmiştir.
 - Sağlık haklarının ikinci kuşak insan hakları zemininde ele alınmasından itibaren, psikiyatride klinik hizmetlerin hedef ve örgütlenme biçimi değişmiştir.
- Artan kanıtlar psikiyatri uygulamalarının toplum içerisine yerleştirilmesini gerekli kılmıştır.

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri

- Ağır ruhsal bozukluğu olan hastalara, toplum temelli ruh sağlığı modeli çerçevesinde tedavi ve takiplerinin yapılması, psikososyal destek hizmetlerinin verilmesi ve sosyal rehabilitasyonlarının sağlanabilmesi için kurulan merkezlerdir.
- Sağlık Bakanlığına ait yataklı sağlık tesislerine bağlı olarak faaliyet göstermektedir, birinci basamak sağlık hizmetleri ve ilgili diğer sektörlerle işbirliği içerisinde.

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri

- Merkezde çalışan ruh sağlığı ekibi;
 - Psikiyatri uzmanı
 - Psikolog
 - Psikiyatri hemşiresi
 - Sosyal hizmet uzmanı
 - Ergoterapist
 - Uğraş terapisti
 - Diğer yardımcı personel

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri *İş Basamakları*

- Kayıt işlemleri
- Takip işlemleri
- Eğitim
- Terapi
- Diğer işlemler

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri *İş Basamakları – Kayıt İşlemleri*

- Kendisinin sorumlu olduğu coğrafi bölgede yaşayan “ağır ruhsal bozukluğu” olan hastaları tespit ederek merkezin veri tabanına kaydetmek,
- Kaydedilen hasta ve/veya yakınlarıyla irtibata geçerek merkezin amacı, işlevleri, hastaya sağlayacağı faydalar konusunda bilgilendirmek,
- Merkeze devamı sağlanan hastaların psikiyatrik ve sosyal profillerini sosyodemografik veri formu ve ölçeklerle belirlemek.

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri *İş Basamakları – Takip İşlemleri*

- Merkeze devamı sağlanan hastaların farmakolojik tedavilerini düzenli kullanıp kullanmadığı, doğru zamanda ve dozda kullanıp kullanmadığı, yan etki olup olmadığı gibi süreçleri takip etmek,
- Merkeze devamı sağlanamayan hasta ve/veya yakınlarıyla irtibata geçilerek evde ziyaret etmek ve bu ziyaretler sırasında farmakolojik tedavisini planlamak ve hastayı merkeze devamı konusunda ikna etmeye çalışmak,

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri *İş Basamakları – Takip İşlemleri (2)*

- Merkezde ya da evde takip sırasında herhangi bir sebeple alevlenen ve kendine ya da çevresine zarar verme potansiyeli taşıyan hastanın ilgili birimlerle irtibat kurarak yataklı bir psikiyatri kliniğine yatışını sağlamak.

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri

İş Basamakları – Takip İşlemleri

- Merkezde ya da evde takip sırasında herhangi bir sebeple alevlenen ve kendine ya da çevresine zarar verme potansiyeli taşıyan hastanın ilgili birimlerle irtibat kurarak yataklı bir psikiyatri kliniğine yatışını sağlamak.

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri

İş Basamakları – Eğitim

- Hasta ve hasta yakınlarına psiko eğitim vermek,
- Uygun hastalara sosyal beceri eğitimi vermek ve toplum içinde uygulamalar yapmak.

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri

İş Basamakları – Terapi

- Hastaların ilgileri ve kişilik özelliklerine uygun uğraşı alanlarını planlamak ve uğraşı terapilerine katılımlarını programlamak,
- Uygun olan hastalarla açık/kapalı grup terapileri düzenlemek.

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri

İş Basamakları – Diğer İşlevleri

- Yerel yönetimler, yerel yazılı ve görsel medya aracılığı ile toplumu bilinçlendirmek ve damgalama karşıtı çalışmalar yapmak.
- Yapılan çalışmalar sırasında tespit edilen hastaneye yatış, bakım, çalışacak işyeri ihtiyaçlarına cevap vermek üzere ilgili kurumlarla irtibat kurmak.